

УДК 378

**СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
МЕНЕДЖЕРА**

Борова Тетяна Анатоліївна, д.п.н, професор, завідувач кафедри педагогіки та іноземної
філології ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, Харків, Україна

Погорелова Тетяна Юріївна, викладач кафедри педагогіки та іноземної філології ХНЕУ
ім. Семена Кузнеця, Харків, Україна

Анотація — стаття розглядає поняття «соціальна відповідальність», «соціальна відповідальність студента» і «соціальна відповідальність менеджера», аналізує структурні компоненти цих понять, конкретизує зміст поняття «соціальна відповідальність студента-майбутнього менеджера».

Ключові слова — відповідальність, майбутній менеджер, професійна освіта, соціальна відповідальність.

Підготовка сучасного менеджера актуалізує проблему формування соціальної відповідальності через систему вищої освіти, оскільки на сучасному етапі розвитку суспільства управлінська діяльність вимагає гармонійної інтеграції бізнесу з базовими загальнолюдськими цінностями.

Сьогодні багато вчених і фахівців-практиків говорять про ріст актуальності проблеми і ролі соціальної відповідальності сучасних соціальних інститутів. Концепція соціальної відповідальності розроблена в дослідженнях провідних сучасних зарубіжних авторів Г. Боуена, М. Фрідмана, У. Фредеріка, К. Девіса, А. Керрола, Ш. Ханта, Р. Фрімана, Ф. Фукуями, Т. Джонса та ін. Вперше поняття соціальної відповідальності в бізнес-освіті України стали Ушакова Н., Винославська Е., Магазінщикова І., Апішева А., Девтерева Т., Жирун О., Москаленко О., Савельєва В., Федченко В. та ін. Незважаючи на універсальність принципів, запропонованих дослідниками, в тому числі на рівні міжнародних стандартів, практична соціальна діяльність вимагає раціонального обґрунтування і формування надійного інструментарію для її впровадження. Таким чином, **актуальність статті** зумовлена необхідністю розробки системного підходу до розуміння явища соціальної відповідальності в контексті сучасної професійної освіти. **Метою статті** є визначення понять «соціальна відповідальність», «соціальна відповідальність студента» і «соціальна відповідальність менеджера», розгляд структурних компонентів цих понять, конкретизація змісту поняття «соціальна відповідальність студента-майбутнього менеджера» та теоретичне обґрунтування соціально-психологічних характеристик особистості, взаємопов'язаних з професійною відповідальністю менеджера.

В рамках дослідження ми розмежуємо такі поняття як корпоративна соціальна відповідальність (соціальна відповідальність бізнесу) і соціальна відповідальність студента. Корпоративна соціальна відповідальність – це сучасна концепція, відповідно до якої організації враховують інтереси суспільства, беручи на себе відповідальність за вплив їх діяльності на замовників, постачальників, працівників, акціонерів, місцеві спільноти та інші зацікавлені сторони суспільної сфери. [1; 36]

У психолого-педагогічній літературі соціальна відповідальність особистості трактується як якість, яка визначає спрямованість всієї її життєдіяльності і є критерієм її соціальної зрілості. Сутність соціальної відповідальності розкривається через усвідомлення людиною суспільних норм поведінки, з усвідомленням суспільних цілей і цінностей як особистісно значущих при здійсненні певної лінії поведінки відповідно до суспільних норм життя. Категорія відповідальності у загальнонауковому розумінні ґрунтується на філософському вченні про соціальну зумовленість поведінки індивіда, її зв'язок зі свободою й необхідністю. Соціальні норми поведінки формуються поступово починаючи з дитячого віку. Поступово із зовнішніх вимог вони стають внутрішніми психологічними утвореннями. Усвідомлення людиною необхідності соціальної відповідальності пов'язане з дією різних факторів: пізнавальних, мотиваційних, ситуаційних, характерологічних, особистісних та інших. Соціальна відповідальність має безпосереднє відношення до виконання групових норм поведінки. Отже, соціальна відповідальність є найважливішим елементом взаємозв'язку особи та суспільства, вона здійснює функцію регуляції поведінки індивіда відповідно до вимог суспільства. [5; 160]

У свою чергу, ми розуміємо соціальну відповідальність менеджера як орієнтацію на досягнення суспільно значущих цілей організації, які превалюють над особистими цілями. Синтезуючи поняття «соціальна відповідальність бізнесу», «соціальна відповідальність

особистості» та «соціальна відповідальність менеджера» можна сформулювати визначення соціальної відповідальності студента-майбутнього менеджера. Соціальна відповідальність студента-майбутнього менеджера може бути охарактеризована як інтегральна соціально-психологічна характеристика його особистості, що визначає високий рівень виконання ним своїх майбутніх професійних обов'язків по організації, безпосередньому керівництву та контролю діяльності підлеглих, а також готовність відповідати за результати своєї праці і праці своїх підлеглих. Формування соціальної відповідальності студентів-майбутніх менеджерів відбувається під впливом освітнього середовища ЗВО протягом усього періоду навчання. [2; 36] Як методологічну основу формування соціальної відповідальності студентів можна виокремити наступні підходи: культурологічний підхід – розкриває природу формування відповідальності особистості в контексті «культури», культурних традицій і інновацій у формуванні даної якості особистості; аксіологічний підхід – орієнтує на ціннісне-сміслові розуміння розвитку особистості і прийняття цінності відповідальності; історичний підхід – відображає шлях розвитку ідеї формування соціальної відповідальності особистості і дозволяє при розробці наукових факторів, умов, методів і засобів враховувати традиції і досвід, накопичені в даному напрямку; компетентнісний підхід – дозволяє визначити соціальну відповідальність студента як рушійну силу, що сприяє оволодінню компетенціями соціально ціннісної поведінки, ознакою якої є особистий соціальний вибір, який є благом для інших і для нього самого; особистісно-діяльнісний підхід – передбачає, що соціальна відповідальність формується в діяльності і одночасно є результатом даного процесу. Інтеграція перерахованих підходів відображає методологічні засади формування соціальної відповідальності студента, визначає вибір узгоджених наукових стратегій і тактик їх реалізації (умов, методів, прийомів, засобів) організації освітнього процесу у ЗВО. [3; 175]

З вищезазначеного випливає, що формування соціальної відповідальності студента-майбутнього менеджера є складним, багаторівневим процесом, який реалізується за допомогою спеціально розроблених наукових стратегій, що передбачають ієрархічний перехід від наявного у нього рівня прояву соціальної відповідальності до потенційно можливого, більш високого. У соціокультурному освітньому просторі ЗВО даний процес забезпечується стратегіями, які виражаються в доцільному виборі наукових дій і в розробці комплексу умов, способів, методів, прийомів, засобів, форм їх реалізації. Ці стратегії мають містити послідовність дій: критичне осмислення стану реальності; вибір альтернативних варіантів її перетворення; конкретизація довгострокових освітніх цілей і завдань і формулювання стратегії; розробка стратегічного проекту і адекватного механізму його реалізації; контроль і корекція дій; оцінка результатів виконаної роботи. [3; 209]

Беручи до уваги позиції вищезазначених науковців, а також наше розуміння сутності і змісту соціальної відповідальності студентів управлінських спеціальностей, ми вважаємо, що структура соціальної відповідальності зумовлена взаємозв'язком наступних компонентів: когнітивного, мотиваційного та діяльнісного. Когнітивний компонент соціальної відповідальності студентів передбачає розширення і поглиблення знань про норми і правила відповідальної поведінки, передбачення наслідків особистої діяльності, цей компонент також включає соціальні знання про шляхи реалізації відповідальності взагалі та самооцінку, яка забезпечує уміння адекватно проаналізувати свої можливості. Мотиваційний компонент передбачає усвідомлене ставлення до обов'язків, постійне прагнення до удосконалення своєї індивідуальності, позитивне ставлення до моральних норм, бажання діяти відповідно до них, почуття вини, сорому через невиконання норм. Діяльнісний компонент передбачає готовність особистості дотримуватися норм та вимог суспільства, відповідати за наслідки своїх вчинків, виконувати соціальні ролі, здатність контролювати і коригувати свою поведінку. Таким чином, структура соціальної відповідальності студентів-майбутніх менеджерів складається з сукупності компонентів,

сутність яких зводиться до усвідомлення моральних потреб, розуміння соціальних норм і готовності до їх виконання. [4; 49]

Отже, соціальна відповідальність студента-майбутнього менеджера є інтегральною особистою якістю, що включає засвоєння ціннісно-нормативних моделей поведінки в суспільстві і оволодіння в процесі навчання у ЗВО професійно-значущими характеристиками менеджера. Подальший напрям у формуванні соціальної відповідальності студентів вбачається в збагаченні професійно-орієнтованих дисциплін гуманітарних змістом і прищеплення на заняттях таких значущих характеристик, як чесність, високі моральні стандарти, відповідальність перед бізнесом, перед суспільством, перед собою.

Список використаної літератури

1. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації: монографія / Г. Йонас. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
2. Лободинська О. Формування соціальної відповідальності у випускників ВНЗ як чинника успішного працевлаштування / О. Лободинська // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 36–38.
3. Молодченко В.В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти (філософський аналіз): монографія/В.В. Молодченко. К.: Знання України, 2010. – 383 с.
4. Розвиток соціальної відповідальності студентів у просторі вищої технічної освіти: Міжнародна науково-практична конференція, 18–19 жовтня 2013 р. //Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. – К.: ВПК «Політехніка», 2013. – № 2 (38). – Спец. випуск. – 80 с.
5. Ibrahim, N.A., Angelidis, J.P., Howard, D.P.: Corporate social responsibility: A comparative analysis of perceptions of practicing accountants and accounting students. *J. Bus. Ethics* **66**, 157–167 (2006).

Автори

Борова Тетяна Анатоліївна, д.п.н, професор, завідувач кафедри педагогіки та іноземної філології ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, (*borovat71@gmail.com*).

Погорелова Тетяна Юріївна, викладач кафедри педагогіки та іноземної філології ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, (*tatipogorelova@gmail.com*).

Тези доповіді надійшли 09 лютого 2018 року.

Опубліковано в авторській редакції